

LÉČIVÉ ROSTLINY V TERAPII PORUCH NÁLADY

VÝSKYT DEPRESE V POPULACI

Deprese patří k chorobám s narůstajícím výskytem. Celosvětově se každoročně objeví u přibližně 100 milionů lidí. Epizodu unipolární deprese alespoň jednou za život prodělá 20% žen a 10% mužů. U deprese nacházíme 30krát vyšší riziko suicidia než ve zdravé populaci. Vůdčími příznaky jsou smutná nálada, ztráta energie, nezájem o dříve oblíbené činnosti a poruchy spánku. Těžká forma deprese může být provázena též bludy a halucinacemi.¹ Není výjimkou, že k léčebnému zvládnutí depresivní ataky je nutné kombinovat několik farmak spolu s adjuvantními postupy (léčba světlem aj.) a psychoterapií. Pomoc lze hledat i v rostlinné říši, nejlépe ve spolupráci s odborníkem – psychiatrem.

FYTOTERAPIE DEPRESÍ

Jednu z dominantních pozic ve fytoterapii depresivních stavů lehká a střední intenzity stále zaujímá **třezalka tečkovaná** (*Hypericum perforatum* L., Hypericaceae, lidově „bylina sv. Jana“). Třezalka patří mezi léčivé byliny používané odedávna.² Roste v Evropě, západní Asii, severní Africe a v Severní Americe.³ Sbírá se a suší napolo rozkvetlá nať bez zdřevnatělých částí, popřípadě samotné květy, které se používají čerstvé k přípravě zevně užívaného macerátu v olivovém nebo slunečnicovém oleji nebo rybím tuku.

Třezalka obsahuje více než dvacet aktivních látek (naftodianthrony – hypericin, pseudo- a protohypericin), deriváty floriglucinu (hyperforin a adhyperforin), flavonoidy (rutin, kvercetin, hyperosid), třísloviny, xanthony, kyselinu askorbovou, pryskyřici a silici s pinenem, cineolem a kadinenem.^{3,4,5}

Původně byla třezalka doporučována v nálevu jako prostředek upravující trávení a činnost jater, odstraňující křeče žaludku a žlučových cest a proti průjmům,⁶ teprve následně lidé zjistili, že se pitím čaje nemocnému projasňuje nálada a mizí stesky žen procházejících klimakteriem. Současná medicína ordinuje téměř výhradně suchý třezalkový extrakt standardizovaný na obsah hypericinu (0,3%) a hyperforinu (0,5%), tj. nositelů antidepressivního účinku, event. flavonoidů (8%). Obvyklá dávka extraktu se pohybuje od 300 do 900 mg/den. Extrakt působí komplexně a vícesměrně, neboť ovlivňuje hned několik neurotransmitterových systémů v mozku současně (serotoninový, dopaminergní, GABA-ergní a glutamátový), ale pod-

Robert Jirásek
Edukafarm, Praha

Afektivní poruchy jsou i v ordinaci jiných lékařů než jen psychiatra častým onemocněním se značnou mortalitou. Zahrnují poruchy nálady ve smyslu snížení (deprese) nebo zvýšení (hypománie, mánie), obvykle provázené změnou psychomotorické aktivity.

statně méně silně než dosud známá syntetická antidepressiva. Výtažek zároveň snižuje hladinu prolaktinu, zvyšuje noční koncentrace melatoninu v séru (čímž usnadňuje nástup spánku), potlačuje postresové vyplavení katecholaminů z nadledvin a působí anxiolyticky a protizánětlivě. V klinických experimentech byl extrakt z třezalky při nezávažných a středně hlubokých depresích prokazatelně stejně účinný jako standardní antidepressiva (např. imipramin nebo fluoxetin).

K výhodám třezalky patří, že nepůsobí sedativně ani kardiotoxicky, nezvyšuje tělesnou hmotnost a mírně zlepšuje kognitivní funkce.³ Stinnou stránkou třezalkových přípravků je řada lékových interakcí, indukce enzymového systému cytochromu P-450 3A4, čímž se významně snižují koncentrace mnoha současně užívaných léčiv (warfarin, theofylin, digoxin, cyklosporin A, hormonální substituční terapie aj.) a vzácně se vyskytující fotosenzibilizace kůže. Stejně tak není vhodné kombinovat třezalku se SSRI (riziko serotoninového syndromu) ani s jinými psychofarmaky (hrozí přesmyk deprese do mánie), a rozhodně se nepodává po transplantacích (snížení účinku imunosupresiv) a pacientům podstupujícím léčbu AIDS (snížení účinnosti antiretrovirotik).⁷⁻⁹

Třezalkový extrakt obsahují speciality *Jarsin 300* tbl, *Remotiv 250* tbl, *Novo-Passit* sol, *Třezalka Kneipp* tbl; třezalkovou nať čajové směsi *Eugastrin* a *Stomaran*.

Další léčivkou příznivě ovlivňující afektivitu je **šafrán setý** (*Crocus sativus* L., Iridaceae). Tato vytrvalá bylina pochází z Orientu a křižáky byla přivezena do jižního Španělska a Francie, kde se dodnes s úspěchem pěstuje. Předmětem sběru jsou nitkovité blizny, obsahující příjemně vonící silici se safranalem (hlavní účinná látka, vznikající během sušení z hořčiny pikrokrocinu), pineny a cineolem, dále karotenoidy (krocín, krocetin a jeho estery, karoteny), riboflavin, mastný olej, pektiny

a škrob.⁴ K získání jednoho kg drogy (*Stigmata croci*) je třeba nasbírat a zpracovat až 100 000 květů, proto byla odedávna vyvažována zlatem. Šafránová droga nebo tinktura bývala součástí řady kompozitních přípravků (theriak, Paracelsův elixír, Horstova oční voda aj.). K oblastem použití šafránu řadíme historicky melancholii, hysterii, mor, žloutenku, černý kašel, průduškové astma a uštknutí jedovatým hadem,^{10,11} dnes připouštíme dyspepsii, dysmenoreu, impotenci a neuralgie. Do popředí vystupuje jeho příznivé působení na chorobně pokleslou náladu, a to díky safranalu. Šafránový extrakt působí mírně sedativně, tonizačně a uvolňuje křeče. Plný účinek se obdobje jako u třezalky dostavuje po 2–3 týdnech užívání. Nedoporučuje se těhotným a kojícím ženám. Standardizovaný extrakt ze šafránu s dalšími látkami obsahuje specialita *Saframyl* tbl.

Nedávno bylo zjištěno, že krocetin vykazuje výrazné cytostatické účinky na buňky karcinomu slinivky,¹² proto je šafrán nadále intenzivně zkoumán.

K dalším léčivkám určeným k léčbě lehkých depresí náleží kopr vonný, kuklík městský, brutnák lékařský, dobromysl obecná, hluchavka bílá, bez černý a mařinka vonná. Účinnost zmíněných rostlin však dosud nebyla podložena ani potvrzena výsledky klinických studií a výzkumu.

Literatura

- Hrdlička M. Deprese – narůstající problém současnosti. *Medica Revue* 2001;8(1):7–8.
- Šístek F. Naše třezalky a jejich charakteristika. *Naše léčivé rostliny* 1990;27:48–49.
- Švestka J. Třezalka tečkovaná (*Hypericum perforatum* Linn) – rostlinné antidepressivum. *Psychiatrie* 2002;6:109–120.
- Nová D, Větvicka V. *Na srdce je srdceček aneb Co prozradí jména rostlin*. Praha: Megafyt-R a Andplay, 2006.
- Leifertová I. Třezalka tečkovaná – účinná léčivá rostlina. *Naše léčivé rostliny* 1991;28:139–41.
- Mika K. *Fytoterapie pre lékárov*. Martin: Osveta, 1991.
- Krizek GO. Herbální terapie v psychiatrii a s tím spojená rizika. *Prakt lék* 2001;81:26–27.
- Tůmová L, Bajerová J. *Hypericum perforatum – interakce s ostatními léky (I)*. *Prakt lékárenství* 2006; 2:28–30.
- Tůmová L, Bajerová J. *Hypericum perforatum – interakce s ostatními léky (II)*. *Prakt lékárenství* 2006;2:145–46.
- Novotný R. *Léčivé rostliny a drogy*. Praha: nákladem vlastním, 1940.
- Šafrán, jak jej neznáme. *Věda a život* 1976;21:637–638.
- Šafrán a rakovina slinivky. *Zdravotnické noviny* 29. 6. 2009.

